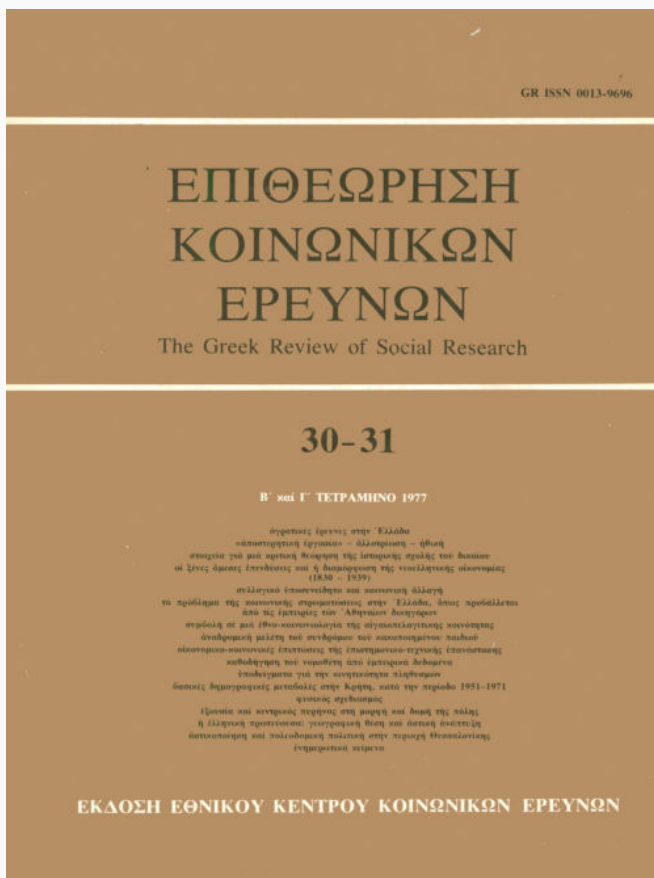

The Greek Review of Social Research

Vol 30 (1977)

30-31 Β'-Γ'

Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο

Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

doi: [10.12681/grsr.197](https://doi.org/10.12681/grsr.197)

Copyright © 1977, Ελένη Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Ξαναλάτου-Δεργκάλιν Ε. (1977). Φυσικός σχεδιασμός: Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη στο τοπικό επίπεδο. *The Greek Review of Social Research*, 30, 328–335. <https://doi.org/10.12681/grsr.197>

φυσικός σχεδιασμός

Παραδείγματα εργασίας από την Ευρώπη
στο τοπικό επίπεδο

τῆς
Ἑλένης Ξαναλάτου-Δεργκάλιν

Ἀρχιτέκτονος-Πολεοδόμου

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥ-
ΡΩΠΗ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥ ΝΕΟΥ
ΤΡΟΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ἕνας τρόπος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ βασικοῦ στόχου τῆς γνώσεως τοῦ συγκεκριμένου χώρου, εἶναι ἡ γεφύρωση τοῦ χάσματος πού ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού σχεδιάζουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τοὺς χρήστες. Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στοὺς κτηριολόγους-πολεοδόμους-χωροτάκτες.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως, σήμερα πιά, δὲν ἐντοπίζεται μόνο στοῦ «ποῦ» θὰ γίνει ἡ ἀνάπτυξη, στοῦ «πόσο» θὰ ἐπεκταθεῖ ὁ οἰκισμὸς ἢ ἡ πόλη, ἢ στοῦ «πὸςες» οἰκοδομῆς θὰ κτισθοῦν σὲ ποιά οἰκόπεδα. Τὸ βασικὸ πρόβλημα εἶναι τὸ «πῶς» θὰ γίνουν ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἀνάγκες ἀναπτύξεως σωστά, χωρὶς κοινωνικὴ ἀναστάτωση καὶ χωρὶς ἄστοχα τοποθετημένα χρήματα.

Αὐτὸ τὸ «πῶς» σήμερα ἐξετάζεται σοβαρά στὶς διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης, ὥστε νὰ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ κοινοὶ πολῖτες, νὰ ζήσουν σ' ἕνα κατὰ τὸ δυνατόν ἁρμονικὸ περιβάλλον πού νὰ τὸ αἰσθάνονται οἰκεῖο. Σ' ἕνα τέτοιο ἁρμονικὸ καὶ οἰκεῖο περιβάλλον θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ ἡ ἀνάπτυξη.

Τὰ ἐρωτήματα πού σήμερα μελετῶνται στὸν τομέα αὐτὸν εἶναι:

1. Εἶναι δυνατόν νὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ καὶ νὰ μπεῖ σ' ἕνα εἶδος συστήματος, τὸ πῶς ἐπηρεάζεται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ περιβάλλον στοῦ ὁποῖο ζοῦν;
2. Πῶς βλέπουν καὶ πῶς αἰσθάνονται οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι τὸ καθημερινὸ τους περιβάλλον;
3. Ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἀρχιτέκτονα σ' ὅλες τὶς ἐιδικότητές του, ὅταν θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσει σ' αὐτές τὶς ἐρωτήσεις;

Τὶς ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ προσπαθοῦν νὰ δώσουν οἱ ἐρευνητές καὶ οἱ διοικητικὲς ὑπηρεσίες στὶς διάφορες χώρες κατὰ διαφορετικοὺς τρόπους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1975 ὁ Maurice Strong ἀνάπτυξε τὶς ἰδέες του στὰ Ἠνωμένα Ἐθνη μὲ τὸν ἀκόλουθο τίτλο: *What Now: Another Development*: Κατευθύνσεις καὶ προσέγγιση σὲ μιὰ ἀλλοιώτικη ἀνάπτυξη, πού θὰ ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες καὶ πού θὰ βασίζεται στὴν ἁρμονικὴ σύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ περιβάλλον του. Καὶ ὁ Strong ἐπεξηγεῖ:

«Ἄξιες πού ἀναφέρονται σὲ κοινωνικὲς πράξεις πρέπει νὰ γίνονται ἀπλοποιημένα. Τὸ νὰ ἱκανοποιήσει κανεὶς τὶς ἀνάγκες τῶν ἀτόμων καὶ τῶν

κοινωνιών, σημαίνει κατ' αρχήν να τους αναγνωρίσει το δικαίωμα για μία ζωή κοσμιότητας και αξιοπρέπειας.

Τά δικαιώματα της εκπαίδευσης και γενικότερα της μορφώσεως, της ελευθερίας της εκφράσεως, της ενημερώσεως και της διαχειρίσεως της παραγωγής, είναι όλα δικαιώματα που εκφράζουν την ίδια ανάγκη, την ανάγκη της κοινωνικής αρμονίας. Γι' αυτό είναι αντιφατικό νά φαντάζεται κανείς ότι η συζήτηση για την ανάπτυξη μπορεί νά περιοριστεί σ' αυτό που λέγεται 'ικανοποίηση των βασικών οικονομικών αναγκών και μόνο'.

Συνεχίζοντας ο Strong συγκεκριμενοποιεί τό θέμα του για τὰ στοιχεία στο πλαίσιο της απαραίτητης νέας δουλειάς που πρέπει νά γίνει: «Η ανάπτυξη είναι ένα σύνολο. Είναι οικολογική και κοινωνική και οικονομική. Οί πολιτικές και οι υπηρεσιακές διαστάσεις μπορούν νά γίνουν καταληπτές μόνο μέσα στά πλαίσια μιάς συστηματικής διασυνδέσεως. Οί ενέργειες που απορρέουν από τις πολιτικές και υπηρεσιακές διαστάσεις θά πρέπει νά αποτελούν ένα αρμονικό σύνολο. 'Επίσης οί ανάγκες δέν μπορούν νά ανεξαρτητοποιηθούν μεταξύ τους. 'Η ικανοποίηση μιάς ανάγκης είναι ταυτοχρόνως και ή κατάσταση και τό αποτέλεσμα ικανοποιήσεως από τις άλλες ανάγκες. 'Η ανάληψη μπορεί νά γίνεται για την κάθε μιά, αλλά δέν πρέπει τό τελικό αποτέλεσμα νά απομονώνεται από τις άλλες. 'Επομένως τὰ μέρη (στοιχεία) της νέας δουλειάς είναι αλληλοσυμπληρούμενα».

Και καταλήγει επεξηγηματικά: «Τά βασικά σκέλη μιάς νέας ή αλλοιωτικής ανάπτυξεως θά πρέπει νά είναι:

- α. Φροντίδα για την ικανοποίηση των αναγκών, με πρώτη την εκρίζωση της φτώχειας.
- β. «'Ενδογενής και συσχετιζόμενη» σημαίνει ανάπτυξη βασισμένη στή δυναμικότητα των κοινωνιών που την υποβαστάζουν.
- γ. «'Αρμονία με τό περιβάλλον» σημαίνει αρμονία άμεσα στο φυσικό, τό τεχνητό και τό ανθρώπινο περιβάλλον.

Τελικά φαίνεται ότι μιά άλλη ανάπτυξη προϋποθέτει αναδιάρθρωση των δομών που υπάρχουν. 'Άμεση δράση είναι απαραίτητη και δυνατή. 'Ο καιρός έφθασε νά περάσουμε από τὰ λόγια στις πράξεις».

'Η διάλεξη αυτή έκανε πολλή αίσθηση, σχολιάστηκε πολύ θετικά, έβαλε τὰ θεμέλια αλλαγής σε όρισμένες χώρες και ενεθάρρυνε τή συνέχιση της δουλειάς σε χώρες που ήδη είχαν άρξει νά εργάζονται στά πλαίσια του πνεύματος αυτού. Γενικά μπορούμε νά ποίμε ότι ή πλειοψηφία των εισηγήσεων στο συνέδριο των 'Ηνωμένων 'Εθνών τό 1975 περιτράφηκε γύρω από αυτή την τοποθέτηση, με αποτέλεσμα νά διατυπωθούν οί ακόλουγες αποφάσεις (resolution), όπως οί ακόλουθες:

UNEP/GC/51 add.1 3/4/75 Resolution 3343 (XXIX) p. 2¹ και

UNEP/GC/51/add.2 27/3/75 Resolution 3337 (XXIX) p. 3²

Άς δούμε όμως συγκεκριμένα τί γίνεται στους τομείς αυτούς στην Άγγλία, τή Γαλλία και τήν 'Ιταλία σχετικά πάντα με τή γνώση του συγκεκριμένου χώρου, σάν βάση για τήν ανάπτυξη.

Άγγλία

Άλο σοβαρές προσπάθειες σε δύο διαφορετικούς τομείς δραστηριότητας:

A. Στόν τομέα της 'Εκπαίδευσεως

Τό Town and Country Planning Association³ (TCPA) χρηματοδοτείται από τό άγγλικό κράτος για νά εισάγει στην εκπαίδευση τή γνώση για τὰ προβλήματα του περιβάλλοντος. Για τό σκοπό αυτό εκδίδει από τό 1971 τό δελτίο BEE (*Bulletin of Environmental Education*) σε ένδεκα τεύχη τό χρόνο, που άπευθύνεται κυρίως στους εκπαιδευτικούς. Άσχολείται μεταξύ άλλων με τούς οικισμούς σάν χώρους, και ειδικότερα με τή διαμόρ-

1. UNEP/GC/51 Add 1. 3/4/75. Resolution 3343 (XXIX). p. 2. «Program of Action on the Establishment of a New International Economic Order and the International Development Strategy, for the second United Nations Development Decade, with emphasis on an integrated approach in the fields of commodities, agriculture and industrial development.» ('Απόφαση 3343 (XXIX), σελ. 2. «Πρόγραμμα δράσεως για τήν επικύρωση μιάς νέας διεθνούς οικονομικής τάξεως και ή στρατηγική διεθνούς ανάπτυξεως, για ή δεύτερη δεκαετία ανάπτυξεως των 'Ηνωμένων 'Εθνών, με έμφαση σε μιά ολοκληρωμένη προσέγγιση στα πεδία ανάπτυξεως, του έμπορίου, της γεωργίας και της βιομηχανίας.»)

2. UNEP/GC/51/Add 2. 27/3/75. Implementation of general assembly resolution 3337 (XXIX), p. 2. «Demographic, social and behavioural aspects.

A more profound understanding of demographic social and behavioural patterns of the peoples involved in relation to their environment is needed if practical measures are to be elaborated to improve their quality of life, and if an abrupt disruption in ways of living, with the accompanying social stress and dislocation, is to be reduced or avoided. In addition to social and psychosocial factors, the study should include epidemiological and health aspects.» «Σύγκληση της γενικής συνελεύσεως για τή συμπλήρωση της αποφάσεως 3337 (XXIX), σελ. 3. Μιά μελέτη για θαύτερη γνώση του δημογραφικού και του κοινωνικού υποδείγματος συμπεριφοράς σε σχέση με τό περιβάλλον στο περίπλοκο των ανθρώπινων κοινωνιών, χρειάζεται την επεξεργασία πρακτικών μέτρων που νά αποδεικνύουν τήν ποιότητα της ζωής, εάν μιά άποστομη διάσπαση στους τρόπους ζωής πρόκειται νά μειωθεί ή νά αποφευχθεί με τὰ συνοδευόμενα κοινωνικά άγχη και τις εξαρτήσεις. 'Εκτός των κοινωνικών και ψυχοκοινωνικών παραγόντων, ή μελέτη θά πρέπει νά περιλαμβάνει και άπόψεις για τή βελτίωση της αντιμετώπισεως των επιδημιών και γενικότερα τήν ύγεια.»)

3. Town and Country Planning Association (TCPA) 17, Carlton House Terrace, London S W 1 Y 54S Γνωρίζοντες τό θέμα: David Hall και Colin Ward.

φωση καί σχέση τῶν κτιρίων μεταξύ τους· καί σάν ἀποτέλεσμα ἐξετάζεται ὁ δημιουργούμενος χῶρος.

Αὐτές οἱ πλευρές ἐξετάζονται σάν ἓνα μέρος τοῦ οἰκολογικοῦ συστήματος, μέ τή συγκέντρωση κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καί φυσικῶν ἀπόψεων γιά τόν οἰκοδομημένο χῶρο.

Τό 1976 ἄρχισε μέ χρήματα τοῦ εκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους ἓνα διετές εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέ τίτλο *Ἡ τέχνη καί τó κτιζόμενο περιβάλλον*, σάν συμπλήρωση τῆς προσπάθειας πού ἄρχισε τό 1971. Τό πρόγραμμα αὐτό ἀπευθύνεται στούς νέους τοῦ σχολείου ἀπό 16 ἕως 19 ἐτῶν. Δώδεκα σχολεῖα διαλέχθηκαν γιά τή δοκιμή τῆς ἐκπαίδευσως αὐτῆς μέχρι νά γίνει ἡ τελική μεθόδευση τῆς καί ἡ εἰσαγωγή τῆς σέ ὅλα τά σχολεῖα τῆς χώρας.

- Τά βασικά ἐρωτήματα τοῦ προγράμματος εἶναι:
- α. Ποιά εἶναι τά συναισθηματικά βιώματα πού προκύπτουν ἀπό τό κτισμένο περιβάλλον, καί ποιά ἡ σημασία τους γιά τόν καθένα;
  - β. Πῶς αἰσθανόμαστε μέσα στίς πόλεις καί τί αἰσθήματα τρέφουμε γι' αὐτές;
  - γ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά αἰσθανόμαστε οικεῖα σέ ἓνα τόπο;
  - δ. Τί εἶναι αὐτό πού μᾶς κάνει νά μήν αἰσθανόμαστε ἄνετα σ' ἓνα μέρος;
- Τά ἐρωτήματα καί οἱ ἀπαντήσεις αὐτές θά μελετηθοῦν προσεκτικά μέ σκοπούς σάν τοῦς ἀκόλουθους:

- α. Γιά τοῦς μαθητές
Νά καλλιεργήσουν τίς γνώσεις τους γιά τό περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τήν ἰκανότητα ἀξιολογήσεως τῶν αἰσθημάτων τους γιά τό περιβάλλον τους.
Νά ἀναπτύξουν τήν κριτική τους ἰκανότητα γιά τίς ἰδιότητες τοῦ περιβάλλοντος.
Νά ἀναπτύξουν καί νά συγκεκριμενοποιήσουν τά θετικά βιώματα ἀπό μέρη καί στοιχεῖα τοῦ ἄμεσο οἰκιστικοῦ τους περιβάλλοντος.
- β. Γιά τοῦς δασκάλους
Νά βρεθοῦν οἱ σωστοί τρόποι διδασκαλίας γιά τήν ἐνημέρωση καί γνώση τῶν μαθητῶν γύρω ἀπό αὐτές τίς ἔννοιες καί τά προβλήματα.
- γ. Γιά τά ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας καί τίς ἐφαρμογές
Ἀπό τά ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ εκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ προγράμματος νά εἶναι δυνατὸν νά βελτιωθοῦν: ἡ τεχνική, τά ὕλικά καί ἡ διαμόρφωση τῶν χώρων, πού θά πρέπει νά ἐφαρμόζονται, ἔτσι ὥστε νά ἰκανοποιεῖται ἡ αἰσθητική, συναισθηματική καί ψυχική ἄνεση τῶν ἀνθρώπων στό ἄμεσο περιβάλλον τους.

Τρόπος διδασκαλίας

Ἡ διδασκαλία γίνεται μέ ἀναγνωριστικούς 330

περιπάτους στήν πόλη, ὅπου οἱ μαθητές προσπαθοῦν νά ἐκφράζουν τά αἰσθήματά τους μέ κείμενα καί σκίτσα, χωρίς νά ἀναφέρονται στήν ἱστορία καί χωρίς νά χρησιμοποιοῦν τεχνικούς ἢ ἀρχιτεκτονικούς ὄρους. Μ' αὐτό τόν ἀπλοποιημένο τρόπο πιστεύεται ὅτι θά φθάσουν στή ζωντανή καί αὐθόρμητη συνειδητοποίηση τοῦ περιβάλλοντός τους, γιά τήν περιγραφή καί τήν ἀξιολόγησή του.

Ἡ ἐργασία αὐτή, σέ ὅλα τά ἐπίπεδά της, θά εἶναι συνεχῆς καί σάν μελέτη καί σάν ἀξιολόγηση. Καί, ἀπό τήν παρακολούθηση τῶν ἀποτελεσμάτων κάθε φορά, θά συμπληρώνεται καί θά διορθώνεται, ὥσπου νά φθάσει στό ἐπιθυμητό ἀποτέλεσμα.

Παρατηρήσεις

Ὁ υπεύθυνος τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, ὁ Colin Nard, πιστεῖει ὅτι, ἐάν ἡ ἰκανότητα τῆς κρίσεως καί τῆς ἀξιολογήσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐδραιωθεῖ στά παιδιά ἀπό τά σχολικά τους χρόνια, τότε θά εἶναι πολὺ πῶς εὐκολο καί φυσικό γιά τόν κάθε ἄνθρωπο νά συμμετέχει στόν φυσικό σχεδιασμό καί στήν ἐξέλιξη τοῦ περιβάλλοντος στό ὅποιο ἀνήκει, ἐπιπλέοντας συνειδητὰ τίς ἀποφάσεις. Αὐτό ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ βασική ἐπίδιωξη τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, πού βασίζεται στή διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει χάσμα ἀνάμεσα στή μεταβολή τοῦ περιβάλλοντος καί τοῦς χρήστες. Τό χάσμα αὐτό ἔχει μεγαλώσει πολὺ λόγω τῆς ραγδαίας οικονομικῆς προόδου τῆς βιομηχανικῆς περιόδου, μέ ἀποτέλεσμα τῆ δημιουργία σοβαρῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Β. Στόν τομέα τῆς καθαρῆς ἔρευνας

Τό Centre for Environmental Studies (CES)⁴ εἶναι ἓνας ἀνεξάρτητος ὀργανισμός μέ ἀντικείμενο τήν προώθηση καί τή διάδοση τῆς ἔρευνας γιά τά προβλήματα καί τίς διαδικασίες, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τοῦ φυσικοῦ σχεδιασμοῦ (πολεοδομικά-ρυθμιστικά-χωροταξικά). Οἱ ἐργασίες τοῦ CES ἄρχισαν τό 1967 χρηματοδοτούμενες κυρίως ἀπό τό ἀγγλικό κράτος καί σέ μικρὸ ποσοστὸ ἀπό τή Ford Foundation.

Ἀντικείμενο τοῦ CES εἶναι ἡ ἔρευνα καί ἡ ἐφαρμογή της, ἡ ἐκδόση ἐνημερωτικῶν δελτίων (ἔχει ἐκδώσει ἕως τώρα περίπου 450) καί ἡ ὀργάνωση σεμιναρίων καί συνεδρίων. Ἀναλαμβάνει ἐπίσης μελέτες καί ἔρευνες ἀπό τίς τοπικές υπηρεσίες φυσικοῦ σχεδιασμοῦ καί προγραμματισμοῦ. Ἡ μεγάλη δραστηριότητα πού ἀναπτύσσει τό CES ὀφείλεται στό ὅτι ὅλο καί περισσότερο ἡ

4. Centre for Environmental Studies (CES)
62, Chandros place, London WC 214 4HH
Γνωρίζοντες τό θέμα: Gillian Lomas καί Cynthia Cockburn.

έρευνα του προβληματισμού θεωρείται απαραίτητη. Τέτοιο παράδειγμα είναι η ανάθεση και χρηματοδότηση έρευνας στο CES, το 1973, από το Υπουργείο Περιβάλλοντος της Άγγλιας (DOE).

Η έρευνα αυτή, με τίτλο «Monitoring and Evaluation of Housing Action Areas (HAA)», θά διαρκέσει δυόμισυ χρόνια και τό πρόγραμμα της είναι: Οικιστικές περιοχές όπου οι συνθήκες ζωής δέν θεωρούνται ίκανοποιητικές από τήν άποψη τής συνθέσεως του πληθυσμού και από τήν άποψη τής ποιότητος γενικά του οικιστικού περιβάλλοντος. Τό αντίκειμενο τής έρευνας είναι ή περιγραφή τών αντιδράσεων τών κατοίκων γιά τίσ αλλαγές τού φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος. Σέ συνδυασμό έρευνώνται οι ευκαιρίες έδρασης, οι άποδοχές και οι πόροι παντός είδους, πού άντιστοιχούν στην περιοχή πού μελετάται. Όλα αυτά θά συσχετισθούν μέ τούς αντίστοιχους πολιτικούς στόχους και τήν πολιτική (policy). Έπίσης θά μελετηθεί τό τι συνέπειες θά ύποστει ό οικισμός, σάν κάτοικοι και σάν οικιστικό περιβάλλον, όταν αυτές οι συνθήκες αλλάζουν.

Η έρευνα αυτή μεθοδεύτηκε σέ τρία μέρη.

α) Μελέτη μιās περιπτώσεως (Case Study) HAA στή βόρεια Άγγλία.

Στήν άνάλυση τής ύφισταμένης καταστάσεως θά περιγραφούν ή κατάσταση τών κατοίκων, τό περιβάλλον τους και οι συσχετίσεις τους. Θά μελετηθούν οι άποφάσεις γιά τήν εφαρμογή μέτρων, τά μέτρα και τά αναπτυξιακά προγράμματα τών τοπικών ύπηρεσιών, πού πρόκειται νά ύλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Αυτά θά μελετηθούν περιπτωσιακά αυτά καθ' έαυτά και πρό παντός συγκριτικά, δηλαδή θά καθοριστει ή σχέση και ή εξάρτηση πού ύπάρχει μεταξύ τους.

β) Η έρεση μεθόδων και μηχανισμών πού θά περιγράφουν τίσ σταδιακές αλλαγές τών κοινωνικών και τών φυσικών συνθηκών.

Εϊδικότερα: Η άνάλυση κάθε έξελικτικής αλλαγής προβλέπεται νά είναι κριτική και συγκριτική μεταξύ τών περιοχών πού έρευνώνται. Άκόμη και ή σύνθεση του πληθυσμού σέ κάθε περιοχή θά συγκριθει μέ τή σύνθεση τών άλλων περιοχών πού μελετώνται.

Μιά άλλη ενδιαφέρουσα σκοπιά τής συγκριτικής αυτής ανάλυσεως είναι ή διερεύνηση τών αποτελεσμάτων από τήν εφαρμογή κάθε πολιτικής (policy) βασισμένης στίς συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές αντίστοιχα: θά συγκριθούν οι επιδόσεις τής εφαρμογής κάθε πολιτικής, τόσο στίς διάφορες κοινωνικές ομάδες, όσο και στό σύνολο τών ανθρώπων κάθε περιοχής.

γ) Η έρεση ενός πλαισίου δουλειās (μέθοδος και μηχανισμοί) πού νά δείχνει μέ σαφήνεια

και ακρίβεια τίσ αξιολογήσεις από αυτές τίσ έρευνες στίς περιοχές HAA. Τό πλαίσιο αυτό θά πρέπει νά είναι σχετικό μέ τά άλλα κρατικά προγράμματα έρευνας, και συγκριτικής φύσεως, ώστε νά τά συμπληρώνει.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

Οι συγκριτικές αυτές έρευνες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ένδιαφέρον, γιατί περιέχουν και ανάλυον άλληλοεξαρτήσεις σέ διοικητική, περιφερειακή και διαπεριφερειακή κλίμακα. Όλα αυτά τά προγράμματα μελετούν και έπισημαίνουν πολύπλευρα θεωρημένες αλλαγές. Η έρευνα περιοχών HAA πού έγινε ως τώρα έδειξε ότι ύπάρχει στενή σχέση άνάμεσα στό άγχος τών κατοίκων τής περιοχής, τόν τόπο τής κατοικίας τους, τόν τρόπο πού κατοικούν και τίσ άλλες μορφές κοινωνικού άγχους.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα πού άνάμενεται νά διατυπωθει καθαρά από αυτοι του είδους τίσ συγκριτικές μελέτες είναι ή διατύπωση άπόψεων γιά τή σχέση πού ύπάρχει μεταξύ του τόπου πού ύπάρχουν οι πόροι, τής προσφοράς εργασίας και του εκ τών άνω καθοριζόμενου συστήματος και τών όρων έργασίας. Έπίσης συγκεκριμενοποιείται τό πολύ σοβαρό πρόβλημα πού ύπάρχει άνάμεσα στή μη ίκανοποίηση τών κατοίκων από τόν τόπο τής κατοικίας τους, τήν αλλαγή τής δημογραφικής συνθέσεως τής μικροκοινωνίας και τούς όρους έργασίας. Όλα αυτά συνδυαζόμενα έχουν δημιουργήσει σοβαρές συνέπειες.

Γαλλία

Σοβαρές προσπάθειες έργασίας γίνονται στό μορφωτικό, στό κεντρικό και στό περιφερειακό επίπεδο:

1. Τό Centre de Recherche d' Urbanisme⁵ (CRU) ιδρύθηκε τό 1962. Βασικό του αντίκειμενο είναι ή έρευνα τής ποιότητος τής ζωής στίς πόλεις και στίς περιφέρειες στό συνολικό επίπεδο (global). Εϊδικότερα: μελετούν έκει τό περιβάλλον σέ διάφορες κλίμακες, πού άνταποκρίνονται καλύτερα στίς άνάγκες τών κατοίκων (σχετικά μέ τούς πόρους, τίσ άνάγκες γιά χώρο, τίσ μεταφορές, τό κλίμα, τόν τρόπο ζωής, τήν τοποθέτηση και σχέση τών οικοδομικών όγκων, κλπ.).

Στό CRU εργάζονται έρευνητές μέ διάφορες ειδικότητες. Τό CRU άναθετει έρευνες και σέ ιδιώτες μελετητές. Έχει ακόμη ενδιαφέρουσα βιβλιο-

5. Centre de Recherche d' Urbanisme (CRU)

4. Av. du Recteur Poincaré, 75782 Paris

Γνωρίζοντες τό θέμα: J. P. Muret και M. Tilmont.

θήκη καί μεγάλη συγγραφική δραστηριότητα. Ὁργανώνει μεταπτυχιακοὺς κύκλους μαθημάτων διδακτορικοῦ ἐπιπέδου καί ἀπλά σεμινάρια. Ὅλες αὐτές οἱ δραστηριότητες τυπώνονται σέ ἐκθέσεις ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

- α) Habitat ancien: Δίδεται μιά γενική εἰκόνα μελετῶν ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν ἀπό οικονομική, τεχνική, αἰσθητική καί κοινωνική σκοπιά. Περιγράφεται ἡ πολιτική ἐξυγιάνσεως οἰκισμῶν στήν Ἀγγλία, ἡ ἐξυγιάνση τοῦ Μονάχου, τοῦ Montauban καί τοῦ κέντρου τῆς Toulouse.
- β) Espaces ouverts: Ἐδῶ ἀναπτύσσονται ἡ σημασία τῶν ἐλευθέρων χώρων γιά τή ζωὴ τῆς γαλλικῆς πόλεως, ὁ σχεδιασμός καί προγραμματισμός ἀναπτύξεως, ἡ ὀργάνωση καί ἡ διοίκηση. Οἱ πλευρές πού μελετῶνται εἶναι: τὸ μέγεθος τοῦ χώρου, ἡ τεχνική, οἱ κοινωνικὲς καί οικονομικὲς συνθήκες καί οἱ ἀξιόλογες χαρακτηριστικὲς αἰσθητικὲς παρατηρήσεις.
- γ) Les nuisances et la ville. Σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση μελετᾶται τὸ «πῶς» μπορεῖ νά γίνει ἡ πόλη πιο φιλικὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα καί οἱ καταστροφές ἐξετάζονται ἀπὸ οἰκολογική καί οικονομική πλευρὰ καθὼς καί ἡ σημασία τους γιά τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς. Στὴν ἐξέταση τῆς στρατηγικῆς γιά τὴν πολεοδομικὴ ἀνάπτυξη χρησιμοποιοῦνται σάν παραδείγματα ἡ Marne-la-Vallée καί τὸ Vandœuvre.
- δ) Στὴν ἔκδοση *L'ambiance urbaine* δίδονται παραδείγματα καί περιγράφονται τὰ στοιχεῖα πού συμβάλλουν στὴ δημιουργία μιᾶς συγκεκριμένης αἰσθητικῆς ἀτμόσφαιρας στὸ οἰκιστικὸ περιβάλλον.

2. Institut d'Urbanisme de Paris⁶ (Créteil), κρατικὸ ἴδρυμα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου. Ἐπὶ τὸ 1974 μετεκπαιδεύει ἀρχιτέκτονες, πολιτικούς μηχανικούς, γεωγράφους, κοινωνιολόγους καί οικονομολόγους σέ πολεοδόμους (φυσικοὺς σχεδιαστὲς γιά τὴν ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας). Τελευταία προφθεῖ τὴν ἔρευνα σέ πέντε κυρίως τομεῖς ἐνδιαφέροντος: α) Τὸ πρόβλημα τῶν μεταφορῶν στὴν ἀναπτυξιακὴ πορεία τοῦ τρίτου κόσμου. β) Παρατηρήσεις οικονομικῆς ὕψης γιά τὴς CBD περιοχὲς (περιοχὲς κέντρων πόλεων) καθὼς καί γιά τὰ κέντρα γραφείων καί ἐμπορίου. γ) Ἀνάλυση γιὰ τὴν ἄνοδο τῶν τιμῶν τῆς γῆς στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. δ) Νομικὰ πλαίσια γιά τὴν πολεοδομία καί γενικά τὴν οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη. ε) Ποιότητα τῆς ζωῆς στὶς νέες πόλεις καί σέ μεγάλες περιοχὲς ἐξυγιάνσεως.

3. Centre International de Recherche sur Envi-

6. Institut d'Urbanisme de Paris (Créteil)
Avenue du Général de Gaulle, 94010 Créteil
Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Claud Chaline.

ronnement et le Développement.⁷ Τὸ κέντρο αὐτὸ ἀσχολεῖται μὲ μιά ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα μὲ τίτλο «Ecodéveloppement» (οἰκολογικὴ ἀνάπτυξη). Ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας αὐτῆς εἶναι οἱ ἐννοιες πού ὑποστήριξε ὁ Maurice Strong στὰ Ἠνωμένα Ἐθνὰ τὸ 1975.

Ἰνστιτούτο de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire, Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme.⁸ Ἐδῶ γίνεται ἡ ἐργασία: «Assistance architecturale». Σκοπὸς τῆς εἶναι ἡ ἐντόπιση καί διατήρηση τῶν τοπικῶν παραδόσεων. Ἡ ἔρευνα χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο ἀπὸ ὅπου δίδονται καί οἱ κατευθύνσεις. Ἡ ἔρευνα μεθοδεύτηκε μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: Σέ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ 95 ἀντίστοιχα τμήματα τῶν νομῶν τῆς Γαλλίας, γίνεται ἐρευνητικὴ ἐργασία γιά τὴ διατύπωση συμβουλῶν καί ὑποδείξεων γιά τὴν τόνωση τῆς τοπικῆς παραδόσεως στὸς οἰκισμοὺς. Συλλέγονται καί μελετῶνται χαρακτηριστικὰ ἀρχιτεκτονικὰ καί κατασκευαστικὰ στοιχεῖα, ὕλκα καί τρόποι κατασκευῆς, ἡ θέση τῶν οἰκοδομημάτων καί ἡ σχέση τους στὸ χώρο, ἡ προσαρμογὴ στὸ τοπίο, στὸ ἔδαφος καί στὴ θλάση. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον πού ἔχει ἐξετασθεῖ ἀπὸ ὅλες αὐτές τὶς πλευρὲς, ἐνδιαφέρει ὁ παραδοσιακὸς τρόπος ζωῆς. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦν νά περιγράψουν τὶς παραδοσιακὲς δραστηριότητες καί πρὸ παντὸς τὴς ἀσασχολήσεις τοῦ ἐλευθέρου χρόνου πού ἀκολουθοῦν τοὺς ἄγραφους νόμους. Τὸ σημαντικό εἶναι ὅτι γίνεται προσπάθεια νά βρεθεῖ ἡ σχέση τῶν στοιχείων μὲ τὶς δραστηριότητες.

Σ' ὅλα τὰ τμήματα τῶν νομῶν, ἐργάζονται σέ αὐτὴ τὴν ἔρευνα ἀρχιτέκτονες, ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, πού εἶναι στὴ διάθεση τῶν κατοίκων καί συνεργάζονται μαζί τους: εἶναι ἐπίσης καί στὴ διάθεση τῶν τοπικῶν ὑπηρεσιῶν γι' αὐτὰ τὰ θέματα. Στὸ τέλος τοῦ 1976 ὑπερέβαιναν τοὺς 230.

Παράτηρηση

Ἐπὶ τὴν ἔρευνα θερμὸ ὑποστηρικτὴ τῆς καινούργιας αὐτῆς δουλειᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχουν καί αὐτοὶ πού τὴν κριτικάρουν. Οἱ πρῶτοι πιστεύουν ὅτι εἶναι μιά καλὴ ἀρχὴ ἐπαφῆς τῶν ἀρχιτεκτόνων μὲ τοὺς χρήστες, πού ἐτσι ἀπελευθερώνουν τὸν ἑαυτὸς ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἐπαγγελματικὴ εὐπείθεια ἢ τοὺς μεμονωμένους (παραγγέλτες) πελάτες. Πιστεύουν πὼς εἶναι ἕνας τρόπος νά μπορέσουν

7. Centre International de Recherche sur l'Environnement et le Développement

54, Boulevard Raspail, 75270 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: Ignacy Jachs.

8. Ministère de l'Equipement et de l'Aménagement du Territoire

Direction de l'Aménagement Foncier et de l'Urbanisme

2, Avenue du Parc de Passy, 75016 Paris

Γνωρίζοντες τὸ θέμα: M. Orain

οι αρχιτέκτονες να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους σε κατ' εὐθείαν και συνεχή επαφή με τον κόσμο. Οι αντίθετοι υποστηρίζουν ότι αυτή η εξέλιξη θά δεσμεύσει τον ιδιότη ἀρχιτέκτονα στη δημιουργική του φαντασία, και ταυτοχρόνως θά δημιουργηθεί ένας ἀνορθόδοξος συναγωνισμός.

Από τή δουλειά που έχει γίνει ως τώρα φαίνεται καθαρά ότι οι τοπικές αυτές ἀναλύσεις τῶν στοιχείων και τῶν παραδόσεων του τρόπου ζωής, δίνουν ἀξιόλογο υπόβαθρο για τὸ σχεδιασμό νέων πόλεων, τήν ἐξυγίανση και ἀνάπτυξη τῶν παλαιῶν και γενικά τήν οἰκιστική ἀνάπτυξη. Ἐπίσης προάγει τή ἀίσθηση τῆς συντατίσεως τῶν κατοίκων με τὸ περιβάλλον τους και ἡ διάθεσή τους για συμμετοχή στην ἀνάπτυξη και τὸ σχεδιασμό. Ἐγινε ἐπίσης φανερό ότι, ὅπωςδήποτε, ἡ γνώση τὸ περιβάλλοντος, ἡ σημασία του και ἡ ἐπίδρασή του στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις είναι ὄχι μόνο χρήσιμο ἀλλὰ και ἀναγκαῖο νά ἀναλυθεῖ ὥστε νά χρησιμεύσει στην μακροχρόνια ἐξέλιξη.

Ἰταλία

Ἔρευνα και πράξη στὸ τοπικὸ ἐπίπεδο.

Bologna: ἡ ἀνάπτυξή της και ἡ ἐξυγίανση τοῦ «ἱστορικὸ κέντρου» της.⁹ Ἡ ἐργασία στή *Bologna* ἔχει χαρακτηριθεῖ γενικά σάν μιά πολύ καλή ἐργασία σέ ἕνα παλιὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον. Είναι ἕνα ζῦγισμα κοινωνικῶν στόχων με τεχνική και οἰκιστική γνώση και τέχνη ὑψηλῆς ποιότητος.

Ἐνας τυχαῖος ἐπισκέπτης δέν είναι εὐκολο νά καταλάβει πῶς μιά πόλη, σέ μιά ἐποχή που τὰ ἀστικά κέντρα συναγωνίζονται σκληρά για νά προσελκύσουν νέες βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις, ἀποκρούει πολλές τέτοιες ἐδκαιρίες και ἀποφασίζει νά διαφοροποιήσει τήν ἀνάπτυξή της.

Ἡ *Bologna* είναι τὸ μοναδικὸ παράδειγμα στην Ἑυρώπη που θέτει ἐρωτηματικά στὸν τρόπο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀναθεώσεως και ἀναπτύξεως που υἰοθέτησαν τὰ ἄλλα ἀστικά κέντρα στὴν δεκαετίη του 1960 και ἐν μέρει του 1970. Ἀντίθετα ἐδῶ ἐξετάστηκαν διαλεκτικά τὰ δικά της προβλήματα με τοὺς δικούς της κατοίκους, και οἱ λύσεις που δόθηκαν ἔγιναν πράξη.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς πόλεως δέν ἀντιμετωπίζεται μεμονωμένη ἀλλὰ σάν ἕνα περιφερειακὸ πρόβλημα, και ἡ ἐξυγίανση τοῦ ἱστορικὸ κέντρου δέν ἀντιμετωπίζεται σάν ἕνα πρόβλημα λειτουργικὸ και συνθετικὸ μόνο (στρουκτούρας) ἀλλὰ σάν ἕνα πρόβλημα που ἡ λύση του θά πρέπει νά ἱκανοποιεῖ τοὺς ὅρους τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν κα-

τοίκων και τῶν δραστηριοτήτων τους. Ἀκόμη και οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς *Bologna* είναι συντηρητικοὶ και σκεπτικοὶ στὶς προσωπικές τους προτάσεις για ριζικές ἀλλαγές με μεγάλη φαντασία.

Ἡ ἐργασία γίνεται με μιά κοινή πολιτική (policy) πολεοδομῆσεως και οἰκιστικῆς ἀναπτύξεως, που βασίζεται στὶς τοπικές λειτουργίες και παραδόσεις σέ ἄμεση συνεργασία με τοὺς κατοίκους κάθε γειτονιάς. Είναι μιά συνεχῆ διαδικασία και μιά πειραματική ἐργασία που ἔχει σάν ἀρχή τήν ἀνανέωση και τήν ἀλλαγὴ στὰ πλαίσια ἐνὸς συλλογικοῦ στόχου για τήν πόλη και τὸ σύνολο.

Ἡ *Bologna*, ὅπως και οἱ περισσότερες εὐρωπαϊκές πόλεις, εἶχε μιά σημαντική ἀνάπτυξη τήν δεκαετία του 1960-1970, και ὁ διπλοασισμὸς τῶν κατοίκων της εἶχε προβλεφθεῖ ἀπὸ τήν πόλη. Νέα ὀργανωμένα οἰκιστικά σύνολα εἶχαν γίνει παράλληλα με τὶς νέες βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις. Σύντομα προέκυψε ἡ ἀνάγκη τοῦ διπλοασισμοῦ τοῦ ἱστορικὸ κέντρου. Τὸ 1964 ἀνετέθη στὸ γωστὸ *Kenzo Tange* ἡ μελέτη τοῦ ἀναπτυξιακοῦ σχεδίου που θά μπορούσε νά πραγματοποιήσει τήν ἐπέκτασή αὐτή. Ὁ *Tange* ἔκανε ἕνα πολὺ ὁμορφο σχέδιο, ὅπου ὅμως τὸ ἱστορικὸ κέντρο θά ἐξαφανιζόταν και ἡ πόλη θά μπορούσε νά ἀναπτυχθεῖ δυναμικά και σγύχρονα. Τὸν ἴδιο καιρὸ ἔγινε ἕνας χωρισμὸς τῆς πόλεως σέ γειτονιές, τόσο οἰκιστικά ὅσο και ὀργανικά. Αὐτὴ ἡ ὀργάνωση εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά συνδεθοῦν οἱ ἐκλεγμένοι στὶς δημοτικές ἐκλογές με τὴ γειτονιά, και σιγά-σιγά δημιουργήθηκαν συμβουλία γειτονιάς με δικαίωμα ἀποφάσεως στὸ τοπικὸ τους ἐπίπεδο-ἐπίπεδο γειτονιάς.

Ἐτσι ἀναπτύχθηκε ἕνας διάλογος ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεγμένους και τοὺς κατοίκους. Ἡ συζήτηση στρεφόταν γύρω ἀπὸ τὰ τοπικά προβλήματα που βεβαίως ἐπηρέαζαν τὴν πολεοδομική ἀνάπτυξη και οἰκοδόμηση. Αὐτὲς οἱ ἀπόντες διοχετεύονταν στὸ δημοτικὸ συμβούλιο για ἀπόφαση.

Ἡ συζήτηση για τήν ἀνάπτυξη τῆς περιφερείας ἀναγύονταν στὴ σχέση και τήν ἐξάρτηση τῆς πόλεως ἀπὸ τήν ὑπόλοιπη περιοχή της. Αὐτὴ ἡ σχέση ἐξαρτήσεως ἀναφερόταν στὸν τρόπο τῆς διαμορφώσεως τῆς κατοικίας και τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, στην παραγωγή και κατανάλωση γενικότερα και εἰδικότερα τῶν παπῶν προϊόντων διατροφῆς. Με μιά σωστή ὀργάνωση και τὶς ἀντίστοιχες ἐπενδύσεις στην περιφερειακή (περιστατική) γεωργία, πρὸ παντός τῶν ὀπωροκηπευτικῶν (σέ μορφή συνεταιριστικῶν ἐνώσεων), πέτυχαν μεταξύ ἄλλων τήν ἀποφυγὴ τῆς ἀστικοποιήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μέσα στην περιφέρεια. Αὐτὸ ἴσχυσε ἀκόμη και στοὺς μικρότερους οἰκισμοὺς που βρίσκονται στην ἄμεση ἐπίδραση τῆς *Bologna*.

Ὁλόκληρη ἡ *Bologna* είναι χωρισμένη σέ 18 γειτονιές που διοικούνται ἀπὸ συμβούλους ἐκλεγ-

9. *Bologna* Ufficio PEEP, Piazza Maggiore 6. *Bologna* Γνωρίζοντας τὸ θέμα: Pier Luigi Cervellati (Assessore all' edilizia pubblica).

μένους μεταξύ τῶν κατοικῶν κάθε γειτονιάς. Οἱ σύμβουλοι αὐτοί εἶναι μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ὥστε οἱ τοπικές ἀποφάσεις γιά τίς ἀνάγκες καί τίς ἐπιθυμίες (στόχους) τῆς κάθε γειτονιάς νά φθάνουν στό δημοτικό συμβούλιο. Οἱ σύμβουλοι τῆς γειτονιάς εἶναι ἐπίσης μέλη καί τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, ὅπως π.χ. ἐπιτροπή τῶν σχολείων, ἐπιτροπή κυκλοφορίας, κλπ. Ἡ συμμετοχή καί ἡ ἐπιρροή ἀρχίζει ἀπό τή μικροκλίμακα τοῦ τοπικοῦ ἐπιπέδου καί φθάνει στό δημοτικό συμβούλιο.

Τό παλιό ἱστορικό κέντρο εἶναι χωρισμένο σέ 4 γειτονιές (συνοικίες). Σ' αὐτές τό καλοκαίρι τοῦ 1976 εἶχαν ἀνανεωθεί καί ἐκσυγχρονισθεῖ 700 δωμάτια. Ἡ ἐργασία προχωρεῖ σχετικά ἀργά ἀλλά μέ πολύ μεγάλη προσοχή καί ἐνδιαφέρον. Τό πληθυσμιακό μέγεθος τῆς πόλεως ἔχει ἀποτελεσματικά διατηρηθεῖ γύρω στούς 500.000 κατοίκους τά τελευταῖα 10 χρόνια. Εἶναι ἕνα μοναδικό ζωντανό παράδειγμα πολυεσοδικοῦ καί ἀναπτυξιακοῦ προγραμματισμοῦ βασισμένο σέ πολιτική (policy) καί ἰδεολογία.

Τά χρήματα προέρχονται στή μεγάλη τους πλειοψηφία ἀπό τό κράτος, δηλαδή, ἀπό τήν κεντρική διοίκηση στή Ρώμη.

Ἑλλάδα

Προσπάθεια εἰσαγωγῆς τῶν βασικῶν ἐννοιῶν στήν ἐκπαίδευση.

Μιά σωστή καί ἀξιόλογη προσπάθεια γίνεται αὐτό τόν καιρό ἀπό τή Γραμματεία τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος τοῦ Ὑπουργεῖου Συντονισμοῦ, γιά τήν εἰσαγωγή βασικῶν γνώσεων γιά τό περιβάλλον καί τή δημιουργία ἀντιστοιχῶν θέσεων στούς μαθητές καί τοῦς δασκάλους στά σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται γιά ἕνα πρόγραμμα πού ὀνομάστηκε «Περιβαλλοντική Ἐκπαίδευση». Θά προταθεῖ στό Ὑπουργεῖο Παιδείας (ΚΕΜΕ, κέντρο ἐκπαιδευτικῶν μελετῶν καί ἐπιμορφώσεων) γιά νά εἰσαχθεῖ στή διδασκαλία τοῦ δημοτικοῦ καί τοῦ λυκείου.

Στό πρόγραμμα αὐτό ἐπιδιώκεται νά βρεθεῖ ἡ διαδίκασια πού ὁδηγεῖ στήν ἀναζήτηση τῶν ἀξιών τοῦ περιβάλλοντος καί νά συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ ἐννοιες πού συμβάλλουν στή δημιουργία σωστῶν θέσεων γι' αὐτό. Δηλαδή, ἡ συνειδητοποίηση τῆς σχέσεως πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στόν ἄνθρωπο καί τόν πολιτισμό του, τήν παράδοσή του, τό φυσικό του περιβάλλον καί τό οἰκιστικό καί τεχνικό του περιβάλλον.

Μέ τή συνειδητοποίηση αὐτῶν τῶν σχέσεων καί τῶν ἀξιῶν, πιστεύεται ὅτι θά βοηθηθεῖ τό παιδί—καί ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος—στό νά καταλαβαίνει καί νά ἀξιολογεῖ τό περιβάλλον πού ζεῖ

συνειδητοποιώντας τίς σχέσεις του μ' αὐτό. Μέ τίς γνώσεις αὐτές πιστεύεται ἐπίσης ὅτι θά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά πάρει συγκεκριμένες θέσεις καί νά δραστηριοποιηθεῖ γιά τή διατήρηση, τήν ἐξέλιξη καί τή βελτίωση τοῦ περιβάλλοντός του.

Ἡ διδασκαλία προτείνεται νά γίνεται ὄχι σάν χωριστό μάθημα, ἀλλά ἐνσωματωμένη στά ἀναλυτικά προγράμματα καί στά βοηθήματα τῶν διδασκάλων. Προτείνεται ἐπίσης τό μάθημα νά γίνεται μέ περιπάτους, ὅπου οἱ διδάσκοντες τά παιδιά τί εἶναι τό περιβάλλον, πῶς αἰσθάνονται σ' αὐτό, πῶς πρέπει νά τό ἀξιολογοῦν καί πῶς μπορεῖ αὐτό νά καλλιερευθεῖ.

Εἶναι ἡ ἀρχή μιᾶς ἀπαραίτητης προσπάθειας, πού θά βοηθήσει τή γνώση τοῦ ἀνθρώπου γιά τό πού καί πῶς βρίσκεται καί ζεῖ. Θά ἀναπτύξει ἐπίσης τό αἶσθημα τῆς σχέσεως καί τῆς ἐξαρτήσεως πού ἔχει καί πού πρέπει νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέ τό φυσικό, τό τεχνικό καί τό ἀνθρώπινο περιβάλλον του, δηλαδή, μέ τόν τόπο του καί τήν ἐξέλιξή του.

Συγκρίνοντας τά παραδείγματα ἐργασίας ἀπό τήν Εὐρώπη, πού περιγράφηκαν στό κείμενο αὐτό, μέ τήν δραστηριότητα στούς τομεῖς αὐτούς στή χώρα μας, ὁ Ἑλληνας εἰδικός πού ἐργάζεται στούς τομεῖς αὐτούς εἶναι φυσικό νά αἰσθάνεται ὅτι δέν ἐργάζεται μέ τόν ἀντίστοιχο, ἀναλυτικά, σωστό τρόπο. Σέ μιά περίοδο πού ἡ ἀνάπτυξη, ἡ ταχύρρυθμη μάλιστα ἀνάπτυξη καί ἡ ἀποκέντρωση (ὑδρροκεφαλισμός Ἀθήνας, πού τόν ἀκολουθεῖ Ἡ Θεσσαλονίκη) εἶναι δύο ἀπό τοῦς βασικούς στόχους στή χώρα μας, ἡ ὀρθή θέση, «τό πῶς» πού εἶπαμε πῶς πάνω, δέν ἐξετάζεται μέ τήν ἀνάλογη μεθοδικότητα, ἡ τουλάχιστον δέν ἔχει ἐνταχθεῖ σέ μηχανισμούς καί δέν ἔχει ἐκφραστεῖ σέ κανόνες πού νά ἐφαρμόζονται.

Μήπως θά μπορούσαμε νά ἐργασθοῦμε ἀποτελεσματικότερα ἂν σκεφθοῦμε ὅτι, ἀφοῦ τώρα ἀναπτυσσόμαστε, θά ἔπρεπε νά τολμήσουμε τή σωστή ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν διδασκόμενοι ἀπό τά λάθη τῶν ἄλλων, αὐτῶν πού χρειάζονται πολύ περισσότερα χρήματα καί χρόνο τώρα πλέον γιά νά ἀλλάξουν τά πεπραγμένα καί ταυτίζοντα νά συνεχίσουν στή νέα γραμμῆ; Ἄν μάλιστα σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι δέν θά εἴμαστε οἱ πρωτοπόροι ὅσον ἀφορᾷ τίς μεθοδολογίες καί τά προγράμματα, ἡ ἐνταξί τῆς δουλειᾶς αὐτῆς στά ἑλληνικά δεδομένα εἶναι πολύ πῶς εὐκόλη. Ἄντιθετα, ἂν συνεχίσουμε μέ τή μονοθημένη καί ἐλαττωμένη ἐρευνητική ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν, πού ἐφαρμόζουμε σήμερα, μεγαλώνουμε τό χάσμα μέ τήν Εὐρώπη. Οἱ περιορισμοί εἶναι συνήθως ὁ χρόνος καί τά χρήματα. Εἶναι ὅμως εἰλικρινεῖς οἱ περιορισμοί αὐτοί; ἢ μήπως καί περισσότερα ὄστωχα τοποθετημένα χρήματα σπαταλοῦμε μονόπλευρα ἐξετασμένα, καί ὁ χρόνος ἐπανορθώσεως τῶν πεπραγμένων θά εἶναι πῶς μεγάλος στό τέλος;

ΠΗΓΕΣ

1. *What Now: Another Development*, 1975. Prepared on the occasion of the seventh Special Session of the United Nations General Assembly.
2. «Rapport från studieressa 1976». Tekniska Högskolan-Stockholm, Samhällsbyggnad/Stadsbyggnad, Prof. Igor Dergalin (Έκθεση από επιστημονικό ταξίδι (1976) του καθηγητή του Igor Dergalin, Πολυτεχνείο Στοκχόλμης).
3. «Arkitektens Roll i Samhället». *Arkitekt dagen*, 1972, του Björn Linn.
4. «Att Överbygga Gabet Mellan Arkitekter och Användare». *Arkitekt tidningen (AT)*, 5. 77, Prof. Igor Dergalin.
5. «London, Paris och Bologna», *Fran Byggeforskningen*, 2. 77, Prof. Igor Dergalin.
6. Ένημερωτικό ταξείδι στην Bologna τό καλοκαίρι του 1976 τής Ελένης Δεργκάλιν.